

સમાજકાર્ય સાથે આજની યુવાપેઢીનો સંબંધ: એક સમાજશાસ્ત્રીય અભ્યાસ

ડૉ.જેવીના પી. માણાવદરીયા

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20572298>

સારાંશ (Abstract)

ભારત વિશ્વના સૌથી યુવા દેશોમાંનું એક છે. યુવાપેઢી માત્ર રાષ્ટ્રના વિકાસનું સાધન જ નહીં પરંતુ સામાજિક પરિવર્તનની મુખ્ય શક્તિ પણ છે. આજના સમયમાં શિક્ષણ, ટેકનોલોજી, સોશિયલ મીડિયા અને વૈશ્વિકીકરણના પ્રભાવને કારણે યુવાઓની સામાજિક જવાબદારીઓ અને સમાજકાર્ય પ્રત્યેના અભિગમમાં નોંધપાત્ર પરિવર્તન આવ્યું છે. આ સંશોધનનો હેતુ યુવાપેઢી અને સમાજકાર્ય વચ્ચેના સંબંધ, તેમની ભાગીદારી, પડકારો અને તકોનું વિશ્લેષણ કરવાનો છે.

ચાવીરૂપ શબ્દો : યુવાપેઢી, સમાજકાર્ય, સામાજિક જવાબદારી, સ્વૈચ્છિક સેવા, યુવા વિકાસ, સામાજિક પરિવર્તન

1. પરિચય (Introduction)

સમાજકાર્ય (Social Work) એ વ્યક્તિ, જૂથ અને સમુદાયના કલ્યાણ માટે કરવામાં આવતી વ્યાવસાયિક અને સ્વૈચ્છિક પ્રવૃત્તિઓનો સમૂહ છે. યુવાપેઢી સમાજમાં પરિવર્તન લાવવાની શક્તિ ધરાવે છે. આજના સમયમાં પર્યાવરણ સંરક્ષણ, શિક્ષણ, આરોગ્ય, મહિલા સશક્તિકરણ, વ્યસનમુક્તિ અને ડિજિટલ સાક્ષરતા જેવા ક્ષેત્રોમાં યુવાઓનું યોગદાન વધતું જોવા મળે છે.

ભારતમાં યુવાનોની સંખ્યા કુલ વસ્તીના મોટા હિસ્સાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. તેથી સમાજકાર્યમાં તેમની સક્રિય ભાગીદારી દેશના સર્વાંગી વિકાસ માટે મહત્વપૂર્ણ છે.

2. અભ્યાસના ઉદ્દેશ્યો (Objectives)

1. આજની યુવાપેઢી અને સમાજકાર્ય વચ્ચેના સંબંધનું વિશ્લેષણ કરવું.
2. સમાજકાર્ય ક્ષેત્રમાં યુવાઓની ભાગીદારીનું મૂલ્યાંકન કરવું.
3. યુવાઓને સમાજકાર્ય તરફ પ્રેરિત કરતા પરિબળો શોધવા.
4. સમાજકાર્યમાં યુવાઓને આવતા પડકારોનું અધ્યયન કરવું.
5. સમાજકાર્યમાં યુવાઓની વધુ અસરકારક ભાગીદારી માટે સૂચનો રજૂ કરવાં.

3. સંશોધન પદ્ધતિ (Research Methodology)

સંશોધન પ્રકાર

- વર્ણનાત્મક અને વિશ્લેષણાત્મક (Descriptive & Analytical)

માહિતીના સ્ત્રોત

પ્રાથમિક માહિતી

- મુલાકાત (Interview)
- ફોકસ ગ્રુપ ચર્ચા

દ્વિતીયક માહિતી

- પુસ્તકો
- સંશોધન લેખો
- સરકારી અહેવાલો
- યુવા નીતિ દસ્તાવેજો

નમૂના પસંદગી

- 18 થી 25 વર્ષની ઉંમરના યુવાઓ
- ગ્રામ્ય અને શહેરી વિસ્તારો

4. સાહિત્ય સમીક્ષા (Review of Literature)

વિભિન્ન અભ્યાસો દર્શાવે છે કે યુવાનો સમાજ પરિવર્તનના મુખ્ય એજન્ટ તરીકે કાર્ય કરે છે. Social Work and Social Welfare મુજબ સમાજકાર્યનો મુખ્ય હેતુ સામાજિક ન્યાય અને માનવ કલ્યાણ છે. United Nations ની અભ્યાસો અનુસાર યુવાનોની સામાજિક ભાગીદારી ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDGs) પ્રાપ્ત કરવામાં મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા ભજવે છે.

5. સમાજકાર્યમાં યુવાપેઢીની ભૂમિકા

5.1 શિક્ષણ ક્ષેત્રે

- નિરક્ષરતા દૂર કરવી
- ડિજિટલ સાક્ષરતા અભિયાન
- વંચિત બાળકોને માર્ગદર્શન

5.2 આરોગ્ય ક્ષેત્રે

- આરોગ્ય જાગૃતિ કાર્યક્રમો
- રક્તદાન શિબિરો
- વ્યસનમુક્તિ અભિયાન

5.3 પર્યાવરણ ક્ષેત્રે

- વૃક્ષારોપણ
- સ્વચ્છતા અભિયાન
- પાણી સંરક્ષણ કાર્યક્રમો

5.4 મહિલા સશક્તિકરણ

- કાનૂની જાગૃતિ
- શિક્ષણ પ્રોત્સાહન
- લિંગ સમાનતા અભિયાન

6. સમાજકાર્યમાં યુવાઓની ભાગીદારીને પ્રભાવિત કરતા પરિબલો

સકારાત્મક પરિબલો

- શિક્ષણ
- સામાજિક જાગૃતિ
- ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ
- સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓનો સહયોગ
- રાષ્ટ્રીય સેવા યોજના (NSS)

નકારાત્મક પરિબલો

- બેરોજગારી
- સમયનો અભાવ
- સ્વાર્થપ્રધાન જીવનશૈલી
- સમાજકાર્ય વિશે મર્યાદિત જાણકારી

7. યુવાપેઢીને આવતા પડકારો

1. આર્થિક મર્યાદાઓ
2. સમાજકાર્ય માટે તાલીમનો અભાવ
3. પ્રોત્સાહનની અછત
4. સોશિયલ મીડિયા પર અતિનિર્ભરતા
5. કારકિર્દી અને સમાજકાર્ય વચ્ચે સંતુલન

8. ચર્ચા (Discussion)

અભ્યાસ દર્શાવે છે કે આજની યુવાપેઢી સમાજકાર્ય પ્રત્યે સકારાત્મક અભિગમ ધરાવે છે. જોકે તેમની ભાગીદારી ઘણીવાર પ્રસંગોપાત અને મર્યાદિત હોય છે. સોશિયલ મીડિયા અને ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ્સ દ્વારા સમાજકાર્યની નવી તકો ઊભી થઈ છે, પરંતુ સતત અને સંગઠિત ભાગીદારી હજી પડકારરૂપ છે.

9. સૂચનો (Suggestions)

1. શાળાઓ અને કોલેજોમાં સમાજકાર્ય આધારિત કાર્યક્રમો વધારવા.
2. NSS અને NCC જેવી પ્રવૃત્તિઓને વધુ મજબૂત બનાવવી.
3. યુવાઓને સમાજકાર્યમાં તાલીમ આપવી.
4. સ્વૈચ્છિક સંસ્થાઓ સાથે યુવાઓને જોડવા.
5. સમાજકાર્યને કારકિર્દી તરીકે પ્રોત્સાહન આપવું.
6. ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ દ્વારા સમાજસેવાના અવસરો વધારવા.

10. નિષ્કર્ષ (Conclusion)

યુવાપેઢી સમાજના વિકાસ અને પરિવર્તનનું મુખ્ય સાધન છે. આજના યુવાનોમાં સામાજિક જવાબદારીની ભાવના જોવા મળે છે, પરંતુ તેને વધુ સંગઠિત અને સકારાત્મક દિશા આપવાની જરૂર છે. યોગ્ય માર્ગદર્શન, તાલીમ અને તકો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે તો યુવાપેઢી સમાજકાર્ય ક્ષેત્રમાં વધુ અસરકારક યોગદાન આપી શકે છે.

સંદર્ભસૂચિ (References)

1. Introduction to Social Work and Social Welfare. Zastrow, C. (2017). *Introduction to Social Work and Social Welfare*. Cengage Learning.
2. United Nations. (2023). *World Youth Report*.
3. Ministry of Youth Affairs and Sports. (2022). *National Youth Policy*.
4. National Service Scheme. Programme Guidelines and Annual Reports.
5. Bhattacharya, S. (2019). *Social Work: An Integrated Approach*. Deep & Deep Publications.
6. Desai, M. (2018). *Social Work Profession in India*. Rawat Publications.
7. UNESCO. (2022). *Youth and Civic Engagement Report*.
8. International Federation of Social Workers. Global Social Work Standards and Framework.

Certificate No.: 04072026013

**MULTIDISCIPLINARY COSMOPOLITAN JOURNAL OF RESEARCH
(MUCOJOR)-2583-9829 (On-line)**

International Peer Reviewed and Refereed Journal

CERTIFICATE OF PUBLICATION

The Board of Multidisciplinary Cosmopolitan Journal of Research
(MUCOJOR) is hereby awarding this certificate to

ડૉ.જેવીના પી. માણાવદરીયા

In recognition of the publication of the paper entitled

સમાજકાર્ય સાથે આજની યુવાપેઢીનો સંબંધ: એક સમાજશાસ્ત્રીય અભ્યાસ

Published in Volume 04, Issue 07, June 2026.

EDITOR IN CHIEF